

Ο αντισιωνισμός είναι αντισημιτισμός;

Ένα από τα σημαντικότερα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν από μέρους των αντισημιτιστών από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι σήμερα ήταν ο αντισιωνισμός, δηλαδή η άρνηση του δικαιώματος ύπαρξης στο κράτος του Ισραήλ.

Παρ' όλο που δηλώνει πως ξεκινά από διαφορετικού τύπου θέσεις, ο αντισιωνισμός, όπως θα δούμε, περιέλαβε στα επιχειρήματά του όλα τα στερεότυπα του καθολικού και του δημοκρατικού αντισημιτισμού, μέχρι να φτάσει στο σημείο να εκτοξεύσει εναντίον του σιωνισμού την (περισσότερο ιδεολογική παρά πολιτική) κατηγορία πως είναι μια ρατσιστική ιδεολογία.

Οι ευθύνες του αντισιωνισμού στη διάδοση του αντισημιτισμού στα τελευταία χρόνια, προπαντός ανάμεσα στη γενιά που γεννήθηκε μετά τη λήξη του τελευταίου πολέμου, είναι μεγάλες. Χρειάζεται λοιπόν να εξετάσουμε το καθένα ξεχωριστά τα διάφορα σημεία που τον χαρακτηρίζουν, ώστε να εντοπίσουμε τα διάφορα συστατικά που ανήκουν στην αντισημιτική παράδοση που τον χαρακτηρίζουν και να αποκρούσουμε τις διάφορες αβάσιμες διατυπώσεις των αντισιωνιστών.

Αρχίζοντας θα πούμε πως ο σιωνισμός δεν αποτελεί ιδεολογία, δηλαδή σύνθετο σύστημα ιδεών που να ερμηνεύει ή να διαμορφώνει την πραγματικότητα από κάθε άποψη (οικονομική, ιστορική, ανθρωπολογική, καλλιτεχνική, φαινομενολογική, κλπ.). Αποτελεί αντίθετα ένα πολιτικό υποκείμενο το οποίο (όπως και το οικολογικό κίνημα) μπορεί να ερμηνευτεί και να βιωθεί ξεκινώντας από διαφορετικές ιδεολογικές οπτικές (όπως εκείνη του μαρξισμού, του φιλελευθερισμού, του σωβινισμού, της ηθικο-θρησκευτικής προσέγγισης κλπ.). Που σημαίνει πως δεν θα μπορούσαμε ποτέ να ερμηνεύσουμε με «σιωνιστικό» τρόπο την οικονομία, τη ζωγραφική ή την οικογένεια.

Ο σιωνισμός λοιπόν είναι μια πολιτική πρόταση που αποσκοπεί στην επιβίωση του

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Βίκτωρ Ματζάρ είναι ιδρυτικό μέλος της «Ομάδας Μάρτιν Μπούμπερ - Εβραίοι για την Ειρήνη» της Ρώμης. Το άρθρο γράφτηκε αποκλειστικά για τα «Τετράδια»

εβραϊκού λαού, καθορίζοντας την ταυτότητά του και προστατεύοντάς τον από τον αντισημιτισμό, διά μέσου μιας εθνικής λύσης που θεωρεί τη μόνη που η ιστορία μπορεί να εγκρίνει και που επιβλήθηκε ως υποχρεωτικό πέραςμα σε όλους τους λαούς.

Το σιωνιστικό κίνημα πράγματι ιδρύθηκε επίσημα από τον Θεόδωρο Χεζλ το 1897, μετά το κύμα πογκρόμ που από το 1866 είχε διασχίσει τα δεσποτικά αλλά χριστιανικότερα βασίλεια της Ανατολικής Ευρώπης κι αφού η υπόθεση Ντρέυφους είχε συγκλονίσει τη λαϊκή και φιλελεύθερη Γαλλία. Όλα αυτά τα γεγονότα έκαναν πολλούς Εβραίους διανοούμενους (όπως τον Moses Hess, τον Perez Smoleskin, τον Judah Pinsker) να παγιώσουν την αντίληψη πως ο δρόμος προς τη χειραφέτηση των Εβραίων δεν θα μπορούσε ποτέ να ξεριζώσει τον αντισημιτισμό. Απεναντίας μάλιστα εκείνα ακριβώς τα χρόνια το αντιεβραϊκό φυλετικό μίσος εξαπλωνόταν και στην Ανατολική και τη Δυτική Ευρώπη.

Η λύση που πρότεινε ο σιωνισμός ήταν να δημιουργηθεί ένα εβραϊκό κράτος με επίκεντρο το όρος Σιών στην Ιερουσαλήμ.

Οι αντισιωνιστικές θεωρίες ισχυρίζονται πως, παρ' όλο που οι Εβραίοι έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους, δεν αποτελούν μια ενιαία εθνική οντότητα: ο εβραϊκός λαός, με άλλα λόγια, απλώς δεν υπάρχει. Ένα κλασικό επιχείρημα που χρησιμοποιείται ως προς αυτό είναι οι σωματικές διαφορές ανάμεσα στους Εβραίους της Πολωνίας κι εκείνους της Μέσης Ανατολής. Αλλά δεν θα ασχοληθούμε εξονυχιστικά με αυτό το επιχείρημα, διότι είναι εμφανής η ρατσιστική φύση του. Αρκούν δυο απλές σκέψεις. Η πρώτη είναι πως η σωματική ομοιογένεια δεν αποτελεί ίδιον κανενός λαού στην Ευρώπη και στη Μεσόγειο. Συμβαίνει έτσι το παράδοξο στις αραβικές χώρες οι Εβραίοι να θεωρούνται φορείς ευρωπαϊκών σωματικών χαρακτηριστικών, ενώ στη Βόρεια Ευρώπη να θεωρούνται φορείς ανατολίτικων χαρακτηριστικών.

Η δεύτερη σκέψη είναι πως ένας λαός προσδιορίζεται χάρη σε μια σειρά κοινά χαρακτηριστικά, όπως η ιστορία, η γλώσσα, η γραφή, οι αξίες, οι παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα. Όλα τα στοιχεία που συγκροτούν μια κοινή κουλτούρα. Είναι ακριβώς εκείνα τα χαρακτηριστικά που επέτρεψαν στους Εβραίους όλου του κόσμου να διατηρήσουν την ταυτότητά τους, παρ' όλη τη διασπορά.

Αν όμως οι Εβραίοι είναι λαός, ανταπαντούν οι αντισιωνιστές, τότε στις χώρες όπου είναι εγκατεστημένοι αποτελούν ξένο σώμα: αυτή η συνθήκη, που τους καθιστά ξένους στην πατρίδα τους, τους επιβάλλει και μια αδύνατη διπλή πίστη προς τη χώρα όπου κατοικούν (και της οποίας έχουν την υπηκοότητα) και προς το Ισραήλ.

Αυτή είναι η άποψη όσων αρνούνται να αποδεχθούν τα δικαιώματα των μειονοτήτων, όπου κι αν βρίσκονται. Στην Ιταλία έχουμε αλβανικές, γερμανικές, ελληνικές και βαλδέςικες¹ μειονοτικές κοινότητες, παρούσες εδώ κι αιώνες: αυτές οι μειονοτικές κοινότητες, που συχνά χαρακτηρίζονται κι από διαφορετική θρησκευτική σε σχέση με τον πλειοψηφούντα καθολικισμό, θα έπρεπε να παραιτηθούν από τα κύρια χαρακτηριστικά τους, από τις δικές τους διαφορές και ιδιομορφίες για να αφομοιωθούν μέσα στην πλειοψηφία.

Θέλοντας να βρει κάποια εξήγηση για την εμφανή ιδιομορφία που οι Εβραίοι διατήρησαν διά μέσου των αιώνων, οι αντισιωνιστές καταφεύγει σε μια παραμορφωτική ερμηνεία. Οι Εβραίοι, ισχυρίζεται, διατήρησαν την ενότητά τους χάρη στην απαίτησή τους να είναι διαφορετικοί και να ζουν χωριστά. Είναι δηλαδή ρατσιστές, που αποκλείουν όλους τους άλλους για να υπερασπίσουν την ιδιομορφία τους. Με αυτόν τον τρόπο οι

¹ Οι Βαλδέζοι είναι η μοναδική προτεσταντική κοινότητα που κατάφερε να επιβιώσει στην Ιταλία της αντι-μεταρρύθμισης. Είναι εγκατεστημένοι ως επί το πλείστον στην κοιλάδα της Αόστας, στα ιταλο-γαλλικά σύνορα. (Σ.τ.Μ.).

αντισιωνιστές αντιστρέφουν το θεμελιώδες πρόβλημα που βρίσκεται στη βάση της άρνησής τους: το δικαίωμα στη διαφορά.

Στη δεκαετία του '70 και του '80 ακούσαμε από πολλές πλευρές να επαναλαμβάνεται πως ο σιωνισμός είναι ρατσιστική ιδεολογία διότι βασίζεται στη θεωρία του περιούσιου λαού, θεωρία διά μέσου της οποίας ένας «μη λαός», θέλει να επιβάλει την αδιαλλαξία του. Είναι εμφανές πως η ηθικο-θρησκευτική έννοια του περιούσιου λαού παραποιείται έτσι με χονδροειδή τρόπο: περιούσιους λαός δεν υποδηλώνει καμία ανωτερότητα, κανένα προτέρημα, κανένα προνόμιο και καμία ιεραρχία ανάμεσα στους λαούς της γης, παρά μόνο σημαίνει την επιλογή του από μέρους του Κυρίου για να διαφυλάξει ένα βιβλίο, τη Βίβλο.

Διαστρεβλώνεται έτσι μια θρησκευτική αντίληψη (που συμμερίζονται και τα χριστιανικά δόγματα) για να κατασκευαστεί ως ρατσιστική η απαίτηση των Εβραίων να έχουν κι αυτοί, όπως όλοι οι άλλοι λαοί, το δικό τους κράτος. Η τελική κατάληξη αυτής της στρεβλωτικής επιχείρησης είναι να αντιστραφεί η εικόνα που ιστορικά διαμορφώθηκε στη συλλογική συνείδηση του σύγχρονου κόσμου: του Εβραίου δηλαδή ως αιώνιου καταδιωκόμενου, που υφίσταται το ρατσισμό και το σωβινισμό των άλλων. «Ακριβώς εσείς που τόσο υποφέρατε, τώρα κάνετε τους άλλους να υποφέρουν. Ακριβώς εσείς που υποστήκατε διακρίσεις, τώρα τις επιβάλλετε στους άλλους», λέει ο αντισιωνιστής. Ο Εβραίος έτσι μετατρέπεται σε φορέα ρατσισμού.

Το επόμενο βήμα είναι να ταυτιστεί το Ισραήλ με το απαρτχάιντ της Νότιας Αφρικής. Ορισμένοι φτάνουν στο σημείο να συγκρίνουν το σιωνισμό ακόμη και με το ναζισμό και να ισχυριστούν πως το κράτος του Ισραήλ είναι αντισημιτικό κράτος. Στις 10 Νοεμβρίου 1975 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ χαρακτήρισε το σιωνισμό «μορφή» ρατσισμού και θεωρία φυλετικών διακρίσεων. Η απόφαση αυτή, με τον αριθμό 3379, ακυρώθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1991.

Όλα αυτά τα επιχειρήματα όμως δεν ευσταθούν. Το σύστημα του απαρτχάιντ της Νότιας Αφρικής (δηλαδή ο διαχωρισμός του πληθυσμού σε διάφορες φυλετικές ομάδες —Afrikaaners, Blacks, Coulored που δεν επιτρέπει στη συντριπτική πλειοψηφία να απολαύσει τα πολιτικά δικαιώματα, δεν ίσχυσε ποτέ στο Ισραήλ. Σε αυτή τη χώρα όλοι οι Ισραηλινοί πολίτες (Εβραίοι, Παλαιστίνιοι, Δρούσοι, Βεδουίνοι, Σαμαρίτες) έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Δεν υπάρχει διαχωριστική νομοθεσία, παρ' όλο που αυτό το γεγονός από μόνο του, όπως είναι δυστυχώς εμφανές, δεν εξασφαλίζει μια πραγματική κατάσταση ισότητας κι ειρηνικής συμβίωσης, προπαντός εξαιτίας του πολέμου που βρίσκει αντιμέτωπους τον εβραϊκό-ισραηλινό με τον αραβο-παλαιστινιακό λαό. Και φυσικά η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη στα κατεχόμενα.

Σίγουρα πιο αποτροπιαστική κι εκπληκτική είναι εκείνη η σύγκριση του Ισραήλ με τη ναζιστική Γερμανία. Εκπλήττει αυτή η σύγκριση ανάμεσα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης στο Ισραήλ (μερικά από τα οποία έγιναν αντικείμενο έντονων καταγγελιών εξαιτίας των σκληρών κι απάνθρωπων συνθηκών που επικρατούν σε βάρος των πολιτικών κρατούμενων) με τα στρατόπεδα εξολόθρευσης των ναζιστών, που επινοήθηκαν και κατασκευάστηκαν με αποκλειστικό στόχο τη μαζική εξολόθρευση. Όπου, δηλαδή, εκατομμύρια άνθρωποι μπόκαν για να μη βγουν ποτέ.

Σαν να μην έφτανε, όμως, ιδού και η κατηγορία της γενοκτονίας. Είναι μια περίεργη κατηγορία εάν λάβει κανείς υπόψη του πως από τους εκατό χιλιάδες Παλαιστίνιους που υπολογίζεται πως έχασαν τη ζωή τους στη σαραντάχρονη σύρραξη με το Ισραήλ, οι ενενήντα χιλιάδες σκοτώθηκαν από τα βόλια των Αράβων «αδελφών» τους. Αλλά είναι

και μια άτοπη κατηγορία διότι συγχέει την τραγική μοίρα όσων βρήκαν το θάνατο αποκλειστικά και μόνο επειδή είχαν την ατυχία να ανήκουν από τη γέννηση τους σε «κατώτερη φυλή», με την επίσης τραγική μοίρα εκείνων (Ισραηλινών, Παλαιστινίων, Αιγυπτίων και άλλων) που βρήκαν το θάνατο στο πεδίο των μαχών.

Με αυτόν τον τρόπο γίνονται εμφανείς οι σκοπιμότητες είτε της ρεβιζιονιστικής αντιδραστικής ιστοριογραφίας, που επιδιώκει να σχετικοποιήσει και να μειώσει τη σημασία του ναζιστικού φαινομένου συγκρίνοντάς το με φαινόμενα εντελώς διαφορετικά, είτε του κλασικού αντισημιτισμού να αντιστρέψει την εικόνα του Εβραίου θύματος για να τη μετατρέψει στο ακριβώς αντίθετο: στον Εβραίο θύτη.

Η αποκορύφωση όμως των θέσεων του ευρωπαϊκού αντισημιτισμού είναι η κατηγορία που εκτοξεύεται εναντίον του Ισραήλ πως το ίδιο αποτελεί αντισημιτικό κράτος. Πρόκειται φυσικά για ηθελημένη σύγχυση, όπου μια γλωσσολογική κατηγορία (εκείνη των σημιτικών γλωσσών, που περιλαμβάνει στον κορμό της διάφορες αρχαίες λαλίες) χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί μια φυλετική κατηγορία. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, Εβραίοι και Άραβες, αφού μιλούν γλώσσες που προέρχονται από τον ίδιο αρχαίο κορμό, ανήκουν στην ίδια ράτσα: με αυτόν τον τρόπο ο αντισιωνισμός ιδιοποιείται την έννοια της σημιτικής φυλής και φθάνει σε αυθαίρετα συμπεράσματα, χρησιμοποιώντας με τρόπο στρεβλωτικό τον όρο αντισημιτισμός, που ιστορικά καθορίζει το μίσος ενάντια στους Εβραίους, τους κατ' εξοχήν «Σημίτες».

Δεν είναι πολύ διαφορετικά τα επιχειρήματα του αντισημιτισμού τριτοκοσμικού τύπου. Σύμφωνα με αυτή την πιο πρόσφατη εκδοχή, ο σιωνισμός και το επακόλουθο Παλαιστινιακό Ζήτημα αποτελούν ένα συγκεκριμένο αποικιοκρατικό πρόβλημα, διότι οι Εβραίοι συνέδεσαν τις τύχες του εθνικού τους οράματος με τα σχέδια του ιμπεριαλισμού των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Ο σιωνισμός δηλαδή δεν ακολουθούσε μια δική του πορεία, παρά αποτελούσε επινόηση (ή καθοδηγήθηκε ή χρησιμοποιήθηκε) από τη Δύση για τους αποικιοκρατικούς σκοπούς της.

Αυτή η διατύπωση όμως συγκρούεται με τα ιστορικά γεγονότα, που δείχνουν ότι το σιωνιστικό κίνημα στην πραγματικότητα έδωσε σκληρή μάχη εναντίον της αποικιοκρατίας στη Μέση Ανατολή. Έτσι εξηγείται γιατί οι δυτικές δυνάμεις ήταν οι πιο διστακτικές στην αναγνώριση της σιωνιστικής υπόθεσης, ενώ ήταν οι σοσιαλιστικές χώρες που βοήθησαν αδελφικά στη δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ.

Σύμφωνα με την τριτοκοσμική αντίληψη, το Ισραήλ αποτελεί επινόηση χωρίς άλλη βάση, παρά μόνο εκείνη της υπεράσπισης των συμφερόντων του διεθνούς κεφαλαίου. Το κράτος αυτό πρέπει λοιπόν να λειτουργήσει ως οχυρό της Δύσης και χωροφύλακας του αραβικού πετρελαίου. Απουσιάζει εντελώς από αυτή την ανάλυση οποιοσδήποτε στοχασμός γύρω από τη μικρή αλλά δηλωτική εβραϊκή κοινότητα στην Παλαιστίνη, ή γύρω από τις αραβικές εθνικιστικές δυναμικές, ή γύρω από την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που είχε εξασφαλίσει για αιώνες τη διαβίωση διαφορετικών λαών κι εθνών στο ίδιο έδαφος. Στη Μέση Ανατολή άρα δεν διεξάγεται μια εθνική σύρραξη ανάμεσα σε διαφορετικούς λαούς, που αναζητούν νέες ισορροπίες ανάμεσά τους μετά την κατάρρευση των αυτοκρατοριών, παρά μόνο μια ιδεολογική σύγκρουση που βλέπει αθώους λαούς από τη μία και μια ομάδα εισβολέων που δημιούργησαν μια αποικιοκρατική ρατσιστική οντότητα από την άλλη πλευρά.

Η εναλλακτική λύση όμως που είχαν οι Εβραίοι από τη διαφύλαξη της ιδιομορφίας τους ήταν η αφομοίωση. Μια λύση που συχνά πρότεινε και η ευρωπαϊκή αριστερά. Μεγάλοι υποστηρικτές αυτής της ιδέας ήταν ο Λένιν και ο Στάλιν, που δεν ήθελαν να

αναγνωρίσουν την ύπαρξη εβραϊκού έθνους. Όχι εξαιτίας κάποιας έχθρας προς τους Εβραίους, όσο χάρη σε μια τότε πολύ διαδεδομένη δυσπιστία προς οτιδήποτε θύμιζε εθνικισμό. Παραδόξως όμως ήταν ακριβώς η ΕΣΣΔ που αναγνώρισε πρώτη στους Σοβιετικούς Εβραίους το «στάτους» του ξεχωριστού έθνους, ακριβώς όπως ήταν οι Αρμένιοι, οι Ουζμπέκοι κ.ά. Αυτό βοήθησε την ευρωπαϊκή αριστερά στο να καθορίσει το διεθνισμό της υποστηρίζοντας τις εθνικές υποθέσεις και τους αγώνες για αυτοδιάθεση και απελευθέρωση των λαών του Τρίτου Κόσμου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εάν ο κάθε λαός έχει δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, τότε γιατί και οι Εβραίοι να μην έχουν αυτό το δικαίωμα; Μετά τη λήξη του πολέμου λοιπόν, χωρίς να αγνοήσουμε τη συγκινησιακή ώθηση που προκάλεσαν οι αποκαλύψεις γύρω από τη ναζιστική θηριωδία, η ευρωπαϊκή αριστερά συνεισέφερε συγκεκριμένα στη δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ. Επικράτησε τότε ένα συναίσθημα συμπάθειας και ταύτισης, που αργότερα εξανεμίστηκε χάρη σε μίζερους πολιτικούς υπολογισμούς. Ένα κακώς εννοούμενο πνεύμα αλληλεγγύης προς τον παλαιστινιακό λαό και τις νόμιμες διεκδικήσεις του από τη μια κι αφετέρου η σκέψη πως συνέφερε περισσότερο η χωρίς όρους υποστήριξη των αραβικών εθνικισμών, εξώθησαν την ευρωπαϊκή αριστερά να εγκαταλείψει για μια εικοσαετία εκείνη την αμερόληπτη και δίκαιη στάση που μόνον τώρα φαίνεται να ανακαλύπτει εκ νέου.

Καταλήγοντας, εντοπίσαμε στην ιδεολογική πολεμική εναντίον του σιωνισμού τις παλιές ιδέες και τα παλιά συνθήματα του αντισημιτισμού: ο σιωνισμός ως κοσμοπολιτική συνωμοσία των πλουσίων και ισχυρών Εβραίων όλου του κόσμου, που αρνούνται την ισότητα, δηλαδή την αφομοίωση, που ζούνε χωριστά, που θεωρούν τους εαυτούς τους περιούσιο λαό, που συμμαχούν με τους ισχυρούς για να καταπιέσουν άλλους λαούς, που υποκρίνονται το ρόλο των κατατρεγμένων ενώ είναι εκείνοι που κατατρέχουν, μέχρι του σημείου να διαπράξουν γενοκτονία σε βάρος ενός λαού που ανήκει στην «ίδια τη δική τους φυλή».

Εκείνο που έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον είναι πως η αντισιωνιστική πολεμική, κόρη του εικοστού αιώνα, έχει απόλυτη ανάγκη να καταφύγει στα παλιά ιδεολογικά στερεότυπα, στις αρχαίες προκαταλήψεις, ακόμη και να αρνηθεί τα ίδια τα ιστορικά γεγονότα. Τυπική, επί παραδείγματι, είναι η άρνηση της παρουσίας Εβραίων στην Παλαιστίνη πριν από τον εποικισμό. Στη Χεβρώνα οι Εβραίοι έζησαν χωρίς διακοπή από την εποχή του Αβραάμ μέχρι το 1929, όταν εξολοθρεύτηκαν από αραβικό πογκρόμ. Πογκρόμ που η ίδια αυτή πολεμική αρνείται να αναγνωρίσει, αποδίδοντας κάθε ευθύνη στο σιωνιστικό κίνημα.

Τέλος, οφείλω να συμπεριλάβω σε αυτό το κείμενο δυο άλλες μορφές αντισιωνισμού, που όμως δεν μπορούν κατά κανέναν τρόπο να θεωρηθούν ως έκφραση συγκαλυμμένου αντισημιτισμού.

Η μια αφορά τη θέση που εξέφρασε ένα μέρος της εβραϊκής θρησκευτικής ορθοδοξίας και που αναγνωρίζει μόνο στο Θεό κι όχι στους ανθρώπους το δικαίωμα να αναγεννήσουν το Ισραήλ ως κυρίαρχο κράτος. Πρόκειται για μια θεωρία που έχει θεολογικό χαρακτήρα, ξένη προς οποιοδήποτε πολιτικό ή ιστορικό πλαίσιο, και που ακόμη διχάζει τον εβραϊκό θρησκευτικό κόσμο.

Η άλλη αφορά τον αντισιωνισμό που εξέφρασε ένα μέρος του αναρχικού κινήματος και που δεν αμφισβητεί το εθνικό δικαίωμα των Εβραίων, παρά τη συγκρότηση του Ισραήλ με τη μορφή του κράτους. Πρόκειται για μια θέση χαρακτηριστική του σύγχρονου αναρχισμού στη Βόρεια Ευρώπη, όπου, παρ' όλο που το Κράτος του Ισραήλ δεν θεωρείται διαφορετικό από οποιοδήποτε άλλο κράτος, επικρατεί πάντα ένα στοιχείο συμπάθειας προς αυτό, αφού εν τέλει είναι η μοναδική δημοκρατική οντότητα στη Μέση Ανατολή.

Μετάφραση: Δημήτρης Δεληολάνης